

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นศึกษาความท้าทายต่อการท่องเที่ยวเชิงพหุวัฒนธรรมคั้งบางกะเจ้า อำเภพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งเป็นพื้นที่สีเขียวขานเมืองกรุงเทพมหานคร ที่มีชุมชนดั้งเดิมหลากหลายวัฒนธรรม วิถีเกษตร-คลอง และตลาดท่องเที่ยวชุมชน วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมาของพื้นที่คั้งบางกะเจ้าเกี่ยวกับพหุวัฒนธรรมและเพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงบริบททางสังคมในพื้นที่คั้งบางกะเจ้าเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพหุวัฒนธรรม โดยมีการวิเคราะห์เปรียบเทียบแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยการศึกษาลำรวจพื้นที่ สังเกตการณ์และFocus Group จำนวน 15 คนและใช้เวลาสำรวจพื้นที่หนึ่งสัปดาห์โดยใช้นักปั่นจักรยาน นำพาสู่พื้นที่ต่าง ๆ ที่เข้าถึงยาก และสรุปข้อมูลที่ไดวิเคราะห์และนำเสนอข้อเสนอแนะ งานวิจัยโดยรวมพบประเด็นในเรื่องประเพณีและวัฒนธรรมที่เปลี่ยนไปเป็นอย่างมาก แท้จริงแล้วประเพณีนี้ของพื้นที่มอญไม่ได้เกิดขึ้นตามวิถีชีวิตจริง หากแต่เพียงจัดเป็นการแสดงโชว์ในเทศกาล ภายในวัดหรือโรงเรียน เพื่อให้เกิดการเทศกาลท่องเที่ยวในช่วงสงกรานต์ ประเพณีแอบแฝงผลประโยชน์ทางการเมือง และงบประมาณของรัฐเพื่อจัดโครงการรองรับนักท่องเที่ยว คนในพื้นที่ย้ายออกซึ่งทำให้ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ของชุมชน เครือญาติ วัด และโรงเรียนสู่การสานต่อวิถีชีวิตความเชื่อและวัฒนธรรมที่ดีงาม คนนอกพื้นที่ย้ายเข้ามาทำธุรกิจ ซึ่งเป็นธุรกิจเชิงท่องเที่ยว รายได้จากการท่องเที่ยวจึงไม่ได้ลงชุมชนอย่างแท้จริง จึงมีข้อเสนอแนะให้การสร้างพื้นที่เรียนรู้และการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนหลายกลุ่มและการจัดการเชิงนโยบายและเครือข่ายภาคีและรูปแบบการท่องเที่ยวที่จัดโดยชุมชน (CBT) ลดการพึ่งพางบประมาณส่วนกลางและเน้นการรื้อฟื้นวิถีชีวิตจริง

คำสำคัญ : ความท้าทาย, การเปลี่ยนแปลง, บริบททางสังคม, การท่องเที่ยวเชิงพหุวัฒนธรรม, คั้งบางกะเจ้า, พระประแดง, สมุทรปราการ

Challenges to Changes in Social Contexts and Their Impact on Multicultural Tourism in Bang Kachao, Phra Pradaeng District, Samut Prakan Province

Sirisopa Ongkananuwoong ¹
Anucha Pangkesorn ²

Received : September 30, 2025

Revised : February 8, 2026

Accepted : February 19, 2026

¹ Doctoral candidate, in Culture-Based Design Arts (Ph.d), Faculty of Decorative Arts, Silpakorn University,
E-mail: Sirisopa_On@mutto.ac.th

² Prof. Pol. Capt. Dr., Ph.D. in Culture-Based Design Arts (Ph.d), Faculty of Decorative Arts, Silpakorn University,
E-mail: Anuchapangkesorn@gmail.com

Abstract

This article studies the challenges of multicultural tourism in Khlong Bang Kachao, Phra Pradaeng District, Samut Prakan Province, a green area on the outskirts of Bangkok with traditional communities of diverse cultures, agricultural-lifecycle canals, and community tourism markets. The objective is to explore the historical background of Khlong Bang Kachao regarding multiculturalism and to study the changes in the social context of the area to promote multicultural tourism. The study involved a comparative analysis of related theories and research by conducting field surveys, observations, and focus groups with 15 participants. The field survey lasted for one week, during which cyclists led the way to various hard-to-reach areas. The collected data were then analyzed and used to present recommendations. Overall, the research found significant changes in traditions and culture. In fact, the traditions in the Mon area did not originate from the actual way of life. However, it is merely organized as a performance show during festivals, within temples or schools, to promote tourism during Songkran. The tradition is intertwined with political interests and state budgets used to organize projects to accommodate tourists. Locals move away, which impacts the relationships within the community, among relatives, temples, and schools, affecting the continuation of the way of life, beliefs, and valuable cultural practices. Local residents moved out, which affected the relationships within the community, families, temples, and schools in continuing the good way of life, beliefs, and culture. Outsiders moved in to do business, mainly tourism-related businesses, so the income from tourism does not truly benefit the community. Therefore, it is suggested to create learning spaces and cultural exchange opportunities, promote the participation of various community groups, implement policy management and partnership networks, and support community-based tourism (CBT). This approach would reduce dependence on central budgets and focus on revitalizing authentic ways of life.

Keywords: challenge, changes, social contexts, multiculturalism tourism, Bang Kachao Bend, Phra Pradaeng, Samut Prakan

บทนำ

คู้บางกะเจ้าได้รับการขนานนามว่าเป็น “ปอดกลางกรุง” เป็นพื้นที่สีเขียวที่สำคัญทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ชุมชนในพื้นที่ประกอบด้วยความหลากหลายทางวัฒนธรรม ศาสนา และวิถีชีวิต ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่คู้บางกะเจ้านั้นมีลักษณะคล้าย “กระเพาะหมู” อันเกิดจากการตวัดโค้งของแม่น้ำเจ้าพระยา ตั้งอยู่ฝั่งทิศใต้ของกรุงเทพมหานคร ในอำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ประกอบด้วยพื้นที่ 6 ตำบล คือ ตำบลทรงคนอง ตำบลบางกระสอบ ตำบลบางยอ ตำบลบางน้ำผึ้ง ตำบลบางกอบัวและตำบลบางกระเจ้า มีเนื้อที่ประมาณ 11,819 ไร่ โดยคนทั่วไปจะรู้จักกันดีในชื่อ “พื้นที่สีเขียวบางกะเจ้า” ทั้งนี้nytสารใหม่ ฉบับ Best of Asia ยกให้เป็นปอดกลางเมืองที่ดีที่สุดในเอเชีย (The best urban oasis of Asia) เมื่อปี พ.ศ. 2549 ในฐานะพื้นที่สีเขียวที่มีความสำคัญที่มีต่อเมืองหลวงและพื้นที่ข้างเคียง (องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษ เพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน, 2565) พื้นที่คู้บางกะเจ้ามีลักษณะพหุวัฒนธรรม ไทย มอญ และจีน ซึ่งเป็นชุมชนดั้งเดิมและมีผู้ย้ายถิ่นมาอาศัย ดังภาพที่ 1

ภาพ 1

คู้บางกะเจ้า

หมายเหตุ: จาก เปิดปฏิบัติการ #SAVE คู้บางกะเจ้า ปอดของกรุงเทพฯ ด้วยนวัตกรรม [ภาพถ่าย], salika. โดย พรอรพิจญ์ ศักดิ์วัฒน์, 28 ตุลาคม 2563, (<https://www.salika.co/2020/10/28/waste-management-gc-gpsc-in-bangkajao/>)

คังบางกะเจ้าเป็นพื้นที่ส่วนหนึ่งของอำเภอพระประแดงซึ่งมีชุมชนมอญอาศัยอยู่จากการปกครองในสมัยพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 1 (พุทธศักราช 2330) โปรดให้สร้างเมืองนครเขื่อนขันธ์เพื่อเป็นป้อมปราการป้องกันข้าศึกศัตรู ต่อมาในรัชกาลที่ 2 (พุทธศักราช 2357) ได้ทรงโปรดให้ย้ายครัวมอญ นำโดยพระยาแจ้งจากปทุมธานีซึ่งมีชายฉกรรจ์ 300 คน มาตั้งหลักปักฐานที่นครเขื่อนขันธ์ และได้แต่งตั้งให้สมิงทอมา บุตรพระยาแจ้งขึ้นเป็นพระยานครเขื่อนขันธ์ ราชันยราชชาติเสนาบดีศรีสิทธิสงคราม เป็นผู้รักษาเมือง จึงเรียกมอญพระประแดงนี้ว่า “มอญเชื้อเจ้า” รวมทั้งมีการสร้างพระอารามขึ้นไว้ในเมือง มีวัฒนธรรมความเป็นมอญพระประแดง ประเพณีของชาวมอญ เช่น สงกรานต์พระประแดง แห่งสังฆะตชะบ ทแยมมอญ พบชาวมอญในพื้นที่คังบางกะเจ้าในตำบลทรงคนอง ทางด้านของชาวจีนพบชาวจีนฮกเกี้ยนหนาแน่นในตำบลบางน้ำผึ้ง ชาวจีนเป็นคนกลุ่มนอกที่ขับเคลื่อนเศรษฐกิจภายในและภายนอกชุมชนเป็นอย่างมาก กลุ่มคนจีนนี้ได้ตั้งถิ่นฐานกว่า 100 ปี ปัจจุบันภายในการอพยพคือ ความยากจน ขาดที่ดินทำกิน ปัจจุบันภายนอกที่ตั้งคือ พื้นที่คังบางกะเจ้ามีความอุดมสมบูรณ์และชาวจีนชอบเพาะปลูก มีการรวมวิธีการปลูกสวนแบบยกร่องสวน และปรากฏให้เห็นวัฒนธรรม เช่น ศาลเจ้าสุสานจีนภายในวัด (Lan, 2012) ชาไทย ชาวมอญ และชาวจีนอยู่ร่วมกันมานานจนเป็นชุมชนที่มีพหุวัฒนธรรมที่สั่งสมกันมานาน ดังเช่นภาพที่ 2 แสดงภาพวาดเมืองนครเขื่อนขันธ์ในภาพมีสถาปัตยกรรมไทย (วัดไทย) จีน (เก๋งจีน) และมอญ (เจดีย์มอญ)

ภาพ 2

เมืองนครเขื่อนขันธ์

หมายเหตุ. จาก ภาพวาดเมืองนครเขื่อนขันธ์ในภาพมีสถาปัตยกรรมไทย (วัดไทย) จีน (เก๋งจีน) และมอญ (เจดีย์มอญ) [ภาพถ่าย], โดย การปีโดเลียมแห่งประเทศไทย, 2569, สวนศรีนครเขื่อนขันธ์บางกะเจ้า. (<https://www.suansri-bangkachao.com/>)

ภาพ 3

กลุ่มชาติพันธุ์อาศัยในพื้นที่พระประแดง

หมายเหตุ. จาก แสตดกลุ่มชาติพันธุ์ ด้านชาวกลุ่มชาวมอญและด้านชาวจีนที่มาอาศัยในพระประแดง [ภาพถ่าย], โดย การบีโตะเลียมแห่งประเทศไทย, 2569, สวนศรีนครเขื่อนขันธ์บางกอกเจ้า. (<https://www.suansri-bangkachao.com/>)

ภาพ 4

แผนที่คังบางกอกเจ้าและการทำสวนยก่อง

หมายเหตุ. จาก แผนที่คังบางกอกเจ้าที่ปรากฏว่าเป็นสวนผลไม้ดั้งเดิม [Image attached] [Status update], โดย นครเขื่อนขันธ์ ปากัด-พระประแดง, 2025, Facebook. (<https://www.facebook.com/photo/?fbid=1131574482341205&set=a.464562022375791>)

ดังนั้นพื้นที่ดังกล่าวมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ชาติพันธุ์ แต่หากมีการเปลี่ยนแปลง การขยายเมืองของกรุงเทพมหานครมายังจังหวัดสมุทรปราการ เมืองพระประแดงเปลี่ยนเป็น เมืองอุตสาหกรรมและการท่องเที่ยว จึงเป็นเหตุผลที่ต้องศึกษาความท้าทายทางสังคม ที่มีผลต่อการท่องเที่ยวเชิงพหุวัฒนธรรมซึ่งการพัฒนาการท่องเที่ยวอาจสร้างทั้งโอกาสและความท้าทายต่อการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุล

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมาของพื้นที่คู้บางกะเจ้าเกี่ยวกับพหุวัฒนธรรม
2. เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงบริบททางสังคมในพื้นที่คู้บางกะเจ้าเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพหุวัฒนธรรม
3. เพื่อเป็นแนวทางในการสื่อสารต่อนักท่องเที่ยวให้ทราบถึงพหุวัฒนธรรมภายในพื้นที่บางกะเจ้า

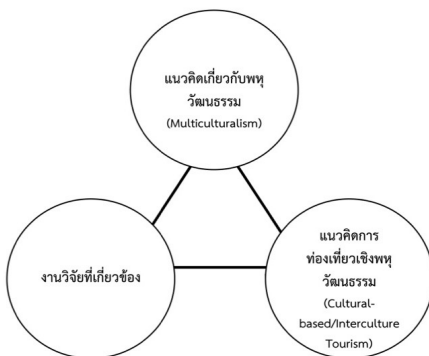
ขั้นตอนและวิธีการดำเนินการศึกษา

รวบรวมแนวคิด ทฤษฎี และบทความงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาวิเคราะห์เปรียบเทียบโดยการสำรวจพื้นที่ สังเกตการณ์และ Focus Group และสรุปข้อมูลที่ได้วิเคราะห์และนำเสนอข้อเสนอแนะ

กรอบแนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ภาพ 5

กรอบแนวความคิด

แนวคิดเกี่ยวกับพหุวัฒนธรรม (multiculturalism)

ความหมายพหุวัฒนธรรม

ความหมายตามรากศัพท์ของ “สังคมพหุวัฒนธรรม” มาจากคำ 3 คำ (พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน) คือ พหุ หมายถึง มากกว่าหนึ่ง วัฒนธรรม หมายถึง สิ่งทำให้เกิดความเจริญงอกงามในหมู่คณะ พหุและวัฒนธรรมจึง หมายถึง ความหลากหลายทางวัฒนธรรม จากความหมายตามรากศัพท์ดังกล่าว มีคำนิยามของนักวิจัยและนักวิชาการของ

สังคมพหุวัฒนธรรม หมายถึง สมมติฐานหรือโลกทัศน์ซึ่งสามารถตีความได้ในรูปแบบต่าง ๆ นโยบายวัฒนธรรมที่เน้นการยอมรับความเป็นจริงของศาสนา พหุวัฒนธรรม และความหลากหลายในชีวิตสาธารณะ ความหลากหลายทางวัฒนธรรมยังสามารถตีความได้ว่า เป็นมุมมองโลกหรือข้อสันนิษฐานซึ่งจะเกิดขึ้นในรูปแบบของการรับรู้ทางการเมือง จากความหมายของสังคมพหุวัฒนธรรม คือ ความหลากหลายของวัฒนธรรมในสังคม เป็นระบบความหมาย คำนิยม รูปแบบการจัดสังคม ประวัติศาสตร์ ขนบธรรมเนียม มุมมองโลกหรือข้อสันนิษฐานซึ่งจะเกิดขึ้นในรูปแบบของการรับรู้ทางการเมือง ความซาบซึ้ง ความเข้าใจ และการประเมินวัฒนธรรมของตน ความเคารพและความอยากรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมชาติพันธุ์ของผู้อื่น เชื้อชาติ ศาสนา วิถีชีวิต ความคิดและวิถีปฏิบัติของกลุ่มชนในสังคมนั้น ๆ เพื่อแสวงหาชีวิตที่ดีอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุขสามัคคีและการเปิดรับการไหลบ่าทางวัฒนธรรม สังคมที่มีการหลอมรวมวัฒนธรรมจะมีวัฒนธรรมของชนกลุ่มน้อยที่ถูกครอบงำหรือถูกบดบังจากวัฒนธรรมที่มีอำนาจเหนือกว่า และส่งผลทำให้วัฒนธรรมของชนกลุ่มน้อยเลือนหายไป หรือสูญเสียความเป็นตัวเอง ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาในพื้นที่คังบางกะเจ้า จังหวัดสมุทรปราการซึ่งมีเชื้อชาติพันธุ์ ของไทยมอญ และจีน ซึ่งหล่อหลอมรวมกันในพื้นที่ จากการอพยพจากการเหตุการณ์ต่าง ๆ

แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงพหุวัฒนธรรม (cultural-based/interculture tourism)

อัสลีนาห์ อุเซ็ง และ อธิป จันทรสุรีย์ (2566) กล่าวว่า การจัดการการท่องเที่ยวเชิงพหุวัฒนธรรมโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน กรณีศึกษาชุมชนท่องเที่ยวพหุวัฒนธรรม จังหวัดปัตตานี เป็นบทความมีวัตถุประสงค์เพื่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงพหุวัฒนธรรมโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยยึดกรอบและแนวทางการตามนโยบายและแผนพัฒนาที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวพหุวัฒนธรรมทั้งในระดับชาติ ภูมิภาค จังหวัดและท้องถิ่น ชุมชนต่างมีต้นทุนทรัพยากรท่องเที่ยวทั้งทางธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม และเทศกาลงานประเพณีที่มีความโดดเด่นเฉพาะพื้นที่ ประกอบกับความหลากหลาย ได้แก่ ชุมชนไทยจีน ชุมชนมลายูจะบังติกอ ชุมชนผสมผสานและชุมชนทรายขาว ทำงานอย่างบูรณาการ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน และภาควิชาการเป็นกลไกนำไปสู่การจัดการท่องเที่ยวอย่างสมดุล

ภูมิรินทร์ ขำมิน (2562) ได้เสนอควรเพิ่มกิจกรรมที่แสดงให้เห็นในด้านของวัฒนธรรม เช่น การแสดงของวัฒนธรรมต่าง ๆ การแต่งกาย อาหารการกินที่เป็นของประจำแต่ละ

วัฒนธรรม รวมเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน รูปแบบการขับเคลื่อนสังคมจังหวัดชายแดนใต้ (จชต.) ไปสู่การเป็น “สังคมสันติสุข พหุวัฒนธรรม สู่การพัฒนาที่ยั่งยืน” ให้ความสำคัญกับ “การพัฒนาคุณภาพชีวิต” และ “ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน” ที่ดำเนินการโดยภาครัฐ แต่ต้องสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่ที่จะเกิดขึ้นได้ด้วยองค์ประกอบดังภาพดังกล่าว เพื่อให้ประชาชน และภาคส่วนมีแนวคิดในการสร้างภูมิคุ้มกันแก่สังคมของตนเอง

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

งานวิจัยเรื่อง อัตลักษณ์ของชาวมอญ หมู่บ้านมอญทรงคนอง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ เมธิตา อาคมชน (2561) พบว่า บริบททางสังคมและวัฒนธรรมของอำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการเป็นพื้นที่เขตอุตสาหกรรม มีความเจริญเข้ามาสูง ส่งผลให้สภาพแวดล้อมหมู่บ้านเปลี่ยนไป สิ่งที่สูงหาย คือ การละเล่นหม่อมอญ เป็นการละเล่นที่ต้องอาศัยความชำนาญทางด้านภาษามอญ จึงขาดผู้มีความรู้ความสามารถ ทางด้านภาษามอญ และความเชื่อเรื่องผี แต่ประเพณีที่มีความสอดคล้องกับการท่องเที่ยว มีบทบาทและถูกให้ความสำคัญ คือ ประเพณีแห่หงส์-ธงตะขาบ การละเล่นสะบ้าบ่อนในเทศกาลสงกรานต์ อัตลักษณ์ของชาวมอญทรงคนอง 2 ข้อ คือ อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ลักษณะบ้านเรือน ปลุกยवादิดักัน ปลุกไล่กับพื้นอง ด้านอัตลักษณ์ทางสังคม ความเปลี่ยนแปลงของอำเภอพระประแดงที่ก้าวเข้าสู่การท่องเที่ยวตลอดจนความหลากหลายของผู้คนที่เข้ามาในพื้นที่ อัตลักษณ์เดิมที่ถูกสร้างขึ้นใหม่ในหมู่บ้าน คือ การเล่นสะบ้าบ่อนในปัจจุบันมีการจ้างบุคคลภายนอก (ผู้ซึ่งไม่มีเชื้อสายมอญ) แต่มีความรู้ด้านการเล่นสะบ้าเพื่อแสดงโชว์ การละเล่นเป็นการนำต้นทุนทางวัฒนธรรมมาต่อยอดให้สอดคล้องกับการท่องเที่ยว

แนวทางการอนุรักษ์และสืบสานประเพณีแห่หงส์ ธงตะขาบของชาติพันธุ์มอญตำบลทรงคนองอำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ อธิษฐิญา ศรีทัพ (2559) ชาวมอญในชุมชนมีผู้สูงอายุเป็นแกนนำในการอนุรักษ์และสืบสานการทำธงตะขาบในประเพณีแห่หงส์ธงตะขาบ ประเพณีนี้ทำให้แต่ละส่วนเกิดประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ทางตรงในชุมชนเกิดจิตสำนึกให้ลูกหลาน เยาวชนยึดถือปฏิบัติ ไม่ได้หวังรายได้ ผลประโยชน์ทางวัตถุ แต่เชื่อเรื่องบุญกุศล หน่วยงานรัฐท้องถิ่นสนับสนุนเพื่อสร้างรายได้ในการท่องเที่ยว สร้างชื่อเสียงภาพลักษณ์ นำความเป็นชาติพันธุ์มอญเป็นจุดขาย หวังผลทางการเมืองและทำไปเพื่อธุรกิจ เป็นนโยบายของรัฐต้องสนับสนุนด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น ด้านโรงเรียนมีชุมชน คือ โรงเรียนวัดคันลัด มีการเพิ่มหลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่น สร้างผลงานให้กับนักเรียน ภาครัฐกิจการค้าสร้างรายได้จากผลิตภัณฑ์ OTOP ในช่วงเทศกาล

การเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมท้องถิ่น : ศึกษากรณีงานประเพณีสงกรานต์
พระประแดง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ สรรเกียรติ กุลเจริญ (2558) โดยงาน
วิจัยศึกษาความเป็นมาของงานประเพณีสงกรานต์พระประแดงดั้งเดิม วิเคราะห์ความ
เปลี่ยนแปลงในงานประเพณีสงกรานต์พระประแดงภายใต้ปฏิสัมพันธ์ของความหลากหลาย
ทางวัฒนธรรมในสังคมยุคโลกาภิวัตน์ และเพื่อเสนอแนวทางในการจัดการวัฒนธรรมท้องถิ่น
ให้ดำรงอยู่อย่างมีสาระัตถะเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน พบว่า ประเพณีสงกรานต์พระประแดงดั้งเดิม
เป็นความเชื่อของชาวมอญ เรื่องการยึดมั่นและบำรุงพระศาสนา กตัญญูต่อบรรพชนและ
บุพพการีที่ล่วงลับ ประเพณีสำคัญ 9 ประเพณีได้แก่ 1.ทำบุญตักบาตร ฟังเทศน์ ฟังธรรม
2.ส่งข้าวสงกรานต์ 3.กวาดลานมะ 4.เล่นส่บ้า 5.คำตันโพธิ์ 6.ปล่อยปลา ปล่อยนก 7.แห่
หงส์ตงตะขาบ 8.สรงน้ำพระพุทธรูป-รดน้ำขอพรผู้ใหญ่ 9.ทะเลยมมอญ ประเพณีสงกรานต์ของ
ชาวมอญพระประแดงมีการเปลี่ยนแปลง ผลมาจากสภาพเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองและ
การขาดความรู้ของผู้จัดงานประเพณีสงกรานต์ ประเพณีมอญที่หายไป เช่น การส่งข้าว
สงกรานต์ การคำตันโพธิ์และการแสดงทะเลยมมอญ ยังเป็นเพียงการแสดงสาธิตให้นักท่องเที่ยว
ได้รับชม มีข้อเสนอแนะให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนต้องร่วมกันเป็นแกนหลักใน
การอนุรักษ์และฟื้นฟู ให้ทุกฝ่ายและต้องประชาสัมพันธ์ปรัชญาและความเชื่อของชาวมอญ
ประเพณีสงกรานต์พระประแดงจึงจะดำรงอยู่เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในยุคโลกาภิวัตน์

การเล่นส่บ้าของชุมชนมอญ อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ผงวาด
พูลแก้ว และคณะ (2555) พบว่า บทบาทและความสำคัญของประเพณีการเล่นส่บ้าต่อวิถี
ชีวิตของชาวมอญในอดีตเป็นภูมิปัญญาในการเลือกคู่ครองของชาวมอญ ลีลาการเล่นส่บ้า
ช่วยให้หนุ่มสาวได้พิจารณารูปร่างและบุคลิกภาพของผู้ที่จะมาเป็นคู่ครอง มีการเปลี่ยนแปลง
ทางสังคม ปัจจัยภายนอก ด้านสาธารณูปโภค เทคโนโลยี แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่ง
ชาติ ระบบการศึกษา การประกอบอาชีพ ภาคเอกชน ระบบราชการ การเมือง และสื่อสาร
มวลชน ปัจจัยภายในทางธรรมชาติ แรงงาน เพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร การเปลี่ยนแปลง
ทางวัฒนธรรม ปัจจัยภายนอกการสื่อสาร ความทันสมัย การแพร่กระจายทางวัฒนธรรม
ความเป็นเมืองอุตสาหกรรม ปัจจัยภายในการประดิษฐ์คิดค้น สิ่งแวดล้อมทางสังคม บุคลิกภาพ
ของผู้คนในชุมชน ความทันสมัย การมีผู้นำชุมชนแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ

การศึกษาเปรียบเทียบความต้องการของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวชุมชน : กรณี
ศึกษาชุมชน 6 แห่งในเขตกรุงเทพมหานคร ราณี อมรินทร์รัตน์ (2561) การวิจัยมีวัตถุประสงค์
ศึกษาความต้องการของนักท่องเที่ยวใน 6 ชุมชน ในเขตกรุงเทพมหานคร เพื่อเปรียบเทียบ
ความต้องการ เป็นการวิจัยผสมผสานทั้งการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ สถิติที่ใช้วิเคราะห์
ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าทีและการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว
One-Way ANOVA งานวิจัยพบว่า ความนิยมจากนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ ชุมชน

ทั้ง 6 แห่งที่ตั้งอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร ได้แก่ 1.ชุมชนกุฎิจีน 2.ชุมชนเกษตรอินทรีย์ 3.ชุมชนตลิ่งชัน 4.ชุมชนบ้านบุ 5.ชุมชนบางมด 6.ชุมชนเยาวราช เป็นชุมชนที่มีการรักษาวัฒนธรรมสภาพแวดล้อมของตนได้อย่างดี ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของมหานครที่พัฒนาอย่างรวดเร็ว ผลที่ได้คือ ด้านความต้องการสูงที่สุดคือด้านการแสดงศิลปวัฒนธรรม รองลงมาเป็นความต้องการทางด้านขนบธรรมเนียมประเพณี ผลของการวิจัยควรมีการกำหนดแนวทางในด้านการพัฒนาชุมชนแห่งการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนรักษาสภาพแวดล้อมทางกายภาพของชุมชน พบปัญหาและอุปสรรคในการท่องเที่ยวโดยชุมชน ได้แก่ ปัญหาที่นักท่องเที่ยวไม่เพียงพอ ปัญหาเรื่องความไม่สะอาดของแหล่งท่องเที่ยว ปัญหาเรื่องจราจรติดขัด ปัญหาเรื่องบริการยานพาหนะ การคมนาคมในชุมชน และปัญหาขยะมูลฝอย มีข้อเสนอแนะควรศึกษาขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวชุมชน โดยมีการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

สถาบัน: พลวัตทางวัฒนธรรมในบริบทของสังคมไทยร่วมสมัย กษิต์เดช เนื่องจางค์ และคณะ (2561) จากงานวิจัยเห็นถึงความเปลี่ยนแปลงทางพลวัตอย่างชัดเจน ผู้วิจัยได้แสดงถึงความแตกต่างจุดประสงค์ของการละเล่นกระบี่ในชุมชนมอญเพื่อให้คนในวัยหนุ่มสาวมาพบเจอกันโดยที่อยู่ในสายตาของผู้ใหญ่ เห็นกิจกรรมการยาท ในการแสดงออกต่าง ๆ ทำให้สื่อถึงลักษณะท่าทางบุคลิกของผู้เล่น แต่ปัจจุบันเป็นการอนุรักษ์การเล่นกระบี่เพื่อสืบสาน และเป็นสิ่งดึงดูดสำหรับการท่องเที่ยวในเทศกาลประเพณีสงกรานต์ มีการเปลี่ยนสถานที่แต่ก่อนเล่นกันใต้ทุ่นบ้าน แต่ปัจจุบันมีการจัดในสถานที่สาธารณะ เช่น วัด โรงเรียน

การพัฒนาศักยภาพพื้นที่ร่องสวนผลไม้เพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ : กรณีศึกษาพื้นที่ร่องสวนผลไม้ ตำบลบางกะเจ้า อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ หนึ่งนุช หอมนวล (2561) เป็นบทความที่แสดงให้เห็นแนวทางในการในการอนุรักษ์พื้นที่ทางนิเวศวิทยาคือบางกะเจ้า โดยใช้แนวทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างยั่งยืน จากการสำรวจในพื้นที่ในงานวิจัยพบปัญหาที่มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินในด้านอื่น ๆ ทำให้พื้นที่เกษตรกรรมเดิมลดลง มีผลในการอนุรักษ์พื้นที่สีเขียว นโยบายหลักโดยรัฐที่มีต่อพื้นที่นี้คือการมุ่งเน้นสวนรักษาพื้นที่สีเขียวด้วยการเติบโตของพื้นที่ชุมชน ทำให้เกิดปัญหาแฟงมากับพื้นที่อนุรักษ์เช่นนี้คือ ขาดยุทธศาสตร์ที่จะทำให้พื้นที่คงความเป็นพื้นที่สีเขียวที่มีคุณภาพอยู่ได้ในขณะที่พื้นที่ใกล้เคียงถูกกระแสนพัฒนาเมืองรุกเข้า ในพื้นที่บางกะเจ้าประสบกับปัญหาเรื่องผลผลิตทางการเกษตรและต้นทุน เกิดการย้ายออกของคนในพื้นที่เพื่อเข้าไปทำงานในกรุงเทพมหานคร ทำให้เรือกสวนไร่นาเดิมถูกละทิ้ง ขาดการเอาใจใส่ดูแลพื้นที่เกษตรกรรม ปัญหาดังกล่าวล้วนส่งผลให้วิถีชีวิตของชาวสวนผลไม้ใกล้ที่จะเลือนหาย ทางรัฐสร้างโครงสร้างสวนสาธารณะขนาดใหญ่ (โครงการสวนกลางมหานครเฉลิมพระเกียรติในโอกาสปีกาญจนาภิเษก โดยใช้งบประมาณ 8,000 ล้านบาท) ที่ไม่ประสบความสำเร็จมากนักถึงแม้จะมีพยายามสร้างกิจกรรมตามเทศกาลต่าง ๆ เพื่อกระตุ้นการเข้ามาใช้งานในพื้นที่

ตาราง 3

สรุปผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงพหุวัฒนธรรม

สรุปผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงพหุวัฒนธรรม		
ผู้วิจัย / ปี	หัวข้อ	ประเด็นสำคัญ
ผจงวาด พูลแก้ว และคณะ (2555)	การเล่นสະບ້າของชุมชนมอญ	การเปลี่ยนแปลงทางสังคมทำให้ความสำคัญของปรัชญาของการเล่นสະບ້าหายไปเพราะเป็นวิธีการเลือกคู่ครอง แต่ปัจจุบันมีเทคโนโลยีการสื่อสาร
สรเรเกียรติ กุลเจริญ (2558)	การเปลี่ยนแปลงประเพณีสงกรานต์พระประแดง	ประเพณีเป็นเพียงการแสดง สาธิตให้นักท่องเที่ยวรับชม เช่น การส่งข้าวสงกรานต์ การค้าดันโพธิ์ทะเลมอญ
อัฐิภิญญา ศรีทัพ (2559)	การอนุรักษ์และสืบสานแห่งสังฆะตชะบา	ประเพณีมีประโยชน์ต่อชุมชน แต่แฝงผลประโยชน์ทางการเมือง
กษิต์เดช เนื่องจำนงค์ และคณะ (2561)	สະบ້าบ่อนในบริบทสังคมร่วมสมัย	สະบ້าบ่อนเปลี่ยนสถานที่การเล่นจากใต้ทุนบ้านเป็น วัด โรงเรียน เพื่อสาธิตให้นักท่องเที่ยว
เมธิดา อาคมชน (2561)	อัตลักษณ์ชาวมอญหมู่บ้านมอญทรงคนอง	อัตลักษณ์ที่สำคัญ คือประเพณีแห่งสังฆะตชะบา, ที่อยู่และ
ราณี อมรินทร์รัตน์ (2561)	ความต้องการของนักท่องเที่ยวชุมชนกทม.	การแสดงศิลปวัฒนธรรมเป็นความต้องการของนักท่องเที่ยวมากที่สุดของ 6 ชุมชน รองมาคือชนบธรรมเนียมประเพณี
หนึ่งนุช หอมนวล (2561)	การพัฒนาพื้นที่ร่องสวนผลไม้บางกะเจ้า	ปัญหาการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดิน คนย้ายออกไปทำงานใน กทม. การล้มเหลวของการสร้างโครงการสาธารณะ (8,000 ล้านบาท)
ประเด็นรวม : ประเพณีและวัฒนธรรมมีการคงอยู่แต่เปลี่ยนเป็นการแสดงสาธิต ต่อนักท่องเที่ยว		

ตาราง 4

แสดงทุนทางวัฒนธรรมคั้งบางกะเจ้า ตำบลทรงคนอง

(องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษ เพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน, 2565)

1. ตำบลทรงคนอง	
ทุนทางวัฒนธรรมจับต้องได้ (tangible cultural capital)	ทุนทางวัฒนธรรมจับต้องไม่ได้ (intangible cultural capital)
• มีศูนย์เรียนรู้งานช่างพื้นบ้าน ไทย-มอญ วัดคันลัดและพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านมอญ หมู่บ้านมอญ • สวนป่าเกิดน้อมเกล้า ฯ • สวนเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว • วัดโปรดเกษเชษฐาราม ที่มีภาพวาด ศิลปะแบบตะวันตก • วัดจากแดงเป็นแหล่งเรียนรู้ในการเรื่องของการบริหารจัดการขยะครบวงจร • วัดป่าเกต เป็นวัดราษฎร์สร้างในสมัยรัชกาลที่ 2 • ประเพณีกวนกะละแม • ด้านอาหารมอญได้แก่แกงส้มมะตาด (พะยะเปลวะ) แกงส้มใบกระเจียว กะละแมมอญ น้ำพริกลงเรือ • การแต่งกายแบบมอญ • สัญลักษณ์หงส์และธงตะขาบ (คู่มือท่องเที่ยวตำบลทรงคนอง อพท, 2565: 9-25)	• “วิถีชีวิตชาวมอญ” การเล่นสบ้า การละเล่นที่เล่นในช่วงสงกรานต์ บริเวณที่เล่นไต้บ้าน เป็นกุศโลบายในการดูตัวหนุ่มสาวต่างหมู่บ้าน • พิธีไหว้ผีบรรพบุรุษ พิธีรำผาด • ประเพณีแห่หงส์-ธงตะขาบ • พิธีศพแบบมอญ • ตักบาตรน้ำผึ้ง

หมายเหตุ. แสดงทุนทางวัฒนธรรมคั้งบางกะเจ้า ตำบลทรงคนอง (องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษ เพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน, 2565)

ตาราง 5

แสดงทุนทางวัฒนธรรม ตำบลบางยอ

2. ตำบลบางยอ	
ทุนทางวัฒนธรรมจับต้องได้ (tangible cultural capital)	ทุนทางวัฒนธรรมจับต้องไม่ได้ (intangible cultural capital)
- มีการนำไม้พื้นถิ่นคือ ต้นจาก มาสร้างมูลค่าเพิ่มเป็นผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติของบ้านลูกจาก - มีศูนย์การเรียนรู้คุ้งบางกะเจ้า - สวนเกษตรผสมผสานลุงเปี้ยก - วัดบางกะเจ้านอก วัดบางขมิ้น วัดกองแก้ว วัดบางกะเจ้ากลาง ศาลพ่อปู่สันดอน - อาหารมีเมนูห่อหมกใบยอ ข้าวต้มน้ำวันขนมเทียนญวน	การทำน้ำตาลมะพร้าว เป็นอาชีพดั้งเดิมของคนบางกะเจ้ามานานกว่า 40 ปี ปัจจุบันกำลังได้ผลกระทบจากวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไป ทั้งแมลงศัตรูพืชที่ระบาดทำให้มะพร้าวลดลงเหลือน้อย

หมายเหตุ. ทุนทางวัฒนธรรม ตำบลบางยอ (องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษ เพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน, 2565)

ตาราง 6

แสดงทุนทางวัฒนธรรม ตำบลบางน้ำผึ้ง (คู่มือท่องเที่ยวคุ้งบางกะเจ้า อพท, 2565)

3. ตำบลบางน้ำผึ้ง	
ทุนทางวัฒนธรรมจับต้องได้ (tangible cultural capital)	ทุนทางวัฒนธรรมจับต้องไม่ได้ (intangible cultural capital)
• เป็นชุมชนได้รับรางวัลมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย ปี 2561-2563 • พบภาพจิตรกรรมของช่างศิลป์ในยุครัตนโกสินทร์จากวัดบางน้ำผึ้งใน และภาพสวามอญนุ่งผ้าแหวก • วัดบางน้ำผึ้งนอก, วัดบางน้ำผึ้งใน • อาหารที่โบราณคือ เมนูม้าฮ่อ โดยชาวไทยเชื้อสายมอญ เป็นของว่างโบราณไทย ปลาทุตม์เค็มหวานสมุนไพรโบราณ แกงมีสมันลูกจาก • ศาลเจ้าจีน (ศาลทีกง) สุสานจีนฮกเกี้ยน, โรงจั่ว	• มีประเพณีวัฒนธรรมชาวบางน้ำผึ้ง คือ ประเพณีตักบาตรน้ำผึ้ง จัดในช่วงเดือนเมษายนของทุกปี เพื่อให้พระสงฆ์ได้นำไปฉันเป็นยารักษาโรคยามที่เจ็บป่วย • ภาษาจีนฮกเกี้ยน • ชาวไทยเชื้อสายจีนฮกเกี้ยนใน อ.เจ็ยวอัน 8 เทศกาล • วันตรุษจีน ปลายฤดูหนาว • เทศกาลหยวนเซียว 15ค่ำ เดือน 1 • เซ็งเม้ง ไหว้บรรพบุรุษ วันที่ 3 เดือน 3 (ปฏิทินจีน) • วันไหว้ขนมบ๊ะจ่าง วันที่ 5 เดือน 5 (ปฏิทินจีน) • สารทจีน • วันไหว้พระจันทร์ • วันไหว้ขนมอี • วันสิ้นปี

หมายเหตุ. ทุนทางวัฒนธรรม ตำบลบางน้ำผึ้ง (องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษ เพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน, 2565)

ตาราง 7

แสดงทุนทางวัฒนธรรมตำบลบางกระสอบ (คู่มือท่องเที่ยวคุ้งบางกะเจ้า อพท, 2565)

4. ตำบลบางกระสอบ	
ทุนทางวัฒนธรรมจับต้องได้ (tangible cultural capital)	ทุนทางวัฒนธรรมจับต้องไม่ได้ (intangible cultural capital)
• พบโองโบราณสมัยสุโขทัย มีอายุมากกว่า 700 ปี • ศูนย์การเรียนรู้บ้านบางกระสอบ (หอมป้าจาก) • อาหารที่มีชื่อ คือ แกงส้มพริกสด ไข่เจียวใบปรัง และกอละแมสุตรโบราณ • มีมรดกภูมิปัญญาวัฒนธรรมชาวบางกระสอบคือ การทำพวงมโหตร ศิลปะการตัดกระดาษแบบโบราณ • สวนส้มเทพรส	• ประเพณีทำบุญกลางสวน เป็นประเพณีทำบุญให้กับผู้ที่เสียชีวิตจากโรคอหิวาตกโรค (โรคห่า) จัดขึ้นในแรม 7 ค่ำ เดือน 2 ของทุกปี สมัยก่อนมีจุดประสงค์เพื่ออุทิศให้ “พ่อดำ” หรือ พ่อหมากแดง ท่านเป็นหมอพื้นบ้านที่รักษาผู้ป่วยด้วยยาสมุนไพร (คู่มือท่องเที่ยวตำบลบางกระสอบ)

หมายเหตุ: ทุนทางวัฒนธรรมตำบลบางกระสอบ (องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษ เพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน, 2565)

ตาราง 8

แสดงทุนทางวัฒนธรรม (คู่มือท่องเที่ยวคุ้งบางกะเจ้า อพท, 2565)

5. ตำบลบางกอบัว	
ทุนทางวัฒนธรรมจับต้องได้ (tangible cultural capital)	ทุนทางวัฒนธรรมจับต้องไม่ได้ (intangible cultural capital)
• พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านคลองบน • อาหารพื้นถิ่น แกงกุ่มมะพร้าว • วัดบางกอบัว สร้างในยุคสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น โดยชาวมอญ • มีอาหารที่เป็นเอกลักษณ์คือ เมี่ยงกลีบบัวพริกเกลือ และยำใหญ่เป็นอาหารไทยโบราณสำหรับชาวมอญ	• มีประเพณีตักบาตรทางน้ำ ซึ่งจัดในวันที่ 12 สิงหาคม ของทุกปี (คู่มือท่องเที่ยวตำบลบางกอบัว อพท, 2565: 7-17)

หมายเหตุ: ทุนทางวัฒนธรรม (องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษ เพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน, 2565)

ตาราง 9

แสดงทุนทางวัฒนธรรมตำบลบางกระเจ้า (คู่มือท่องเที่ยวคู้งบางกระเจ้า อพท, 2565)

6. ตำบลบางกระเจ้า	
ทุนทางวัฒนธรรมจับต้องได้ (tangible cultural capital)	ทุนทางวัฒนธรรมจับต้องไม่ได้ (intangible cultural capital)
• สวนสาธารณะและสวนพฤกษชาติศรีนครเขื่อนขันธ์ • มีภูมิปัญญาชาวบางกระเจ้า คือสวนยกร่อง • พิพิธภัณฑ์ปลากัดไทย • วัดราษฎร์รังสรรค์ • คลองผีหลอก	

หมายเหตุ: ทุนทางวัฒนธรรมตำบลบางกระเจ้า (องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษ เพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน, 2565)

สำรวจพื้นที่กรณีศึกษา : คู้งบางกระเจ้า

คู้งบางกระเจ้าซึ่งเป็นพื้นที่อนุรักษ์และยังเป็นปอดของคนเมือง ซึ่งสังคมในเขตพระประแดงมีความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ภาคอุตสาหกรรมเกิดขึ้นในช่วงปี พ.ศ.2540 เกิดการรับอิทธิพลของลัทธิทุนนิยม วัตถุนิยมและบริโภคนิยม การเสื่อมของสังคมเกษตรกรรม การไหลบ่าของแรงงานชนบทเข้าสู่เมือง ความอ่อนแอของสถาบันครอบครัว ปัญหาหลากหลายต่าง ๆ ปัญหาสังคมความขัดแย้งทางการเมืองท้องถิ่น เกตสิรินทร์ แพทอง (2546) กล่าวถึงปัญหาอุปสรรคในการดำรงรักษาอัตลักษณ์ที่สำคัญ คือ การไม่ประสานงาน การขัดแย้งระหว่างชาวบ้านกับรัฐสภาพแวดล้อม ซึ่งเกิดขึ้นในเมืองที่มีความเจริญที่เกิดการพัฒนาอย่างมาก ความสำคัญของพหุวัฒนธรรมในการสร้างความสามัคคีและการยอมรับในสังคม พบว่า กระบวนการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเป็นหัวใจสำคัญของกระบวนการพัฒนา (อุดร หลีกทอง, 2558) เนื่องจากชุมชนมีขีดความสามารถหรือศักยภาพในการพึ่งตนเองได้ในระดับหนึ่ง ด้วยกระบวนการภายในของชุมชน การสร้างภูมิคุ้มกันให้กับชุมชนและคนในชุมชนต่าง ๆ ให้สามารถพึ่งพิงตนเองเกื้อกูลซึ่งกันและกัน รักษาความเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมดั้งเดิมไว้ได้ ท่ามกลางลักษณะทางกายภาพของชุมชนที่แตกต่างกันที่กระจายอยู่ทั่วประเทศ แต่ละชุมชน/หมู่บ้าน ที่มีการรวมตัวกันเป็นชุมชนตามสภาพแวดล้อม ภูมิประเทศ ความเชื่อทางศาสนา เชื้อชาติ ลักษณะ

เมื่อวันศุกร์ที่ 24 มกราคม 2568 ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่สำรวจ โดยการปั่นจักรยานสำรวจพื้นที่คังบางกะเจ้า โดยมีนักปั่นจักรยานนำสำรวจเบื้องต้น พบว่าในวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ จะมีนักปั่นจักรยานหนาแน่น โดยเริ่มจากวัดบางน้ำผึ้งใน เข้าจักรยานร้านค้าคนในพื้นที่ ปั่นในสวนตำบลบางยอและบางน้ำผึ้ง ผ่านเส้นทางปั่นจักรยานสองเลนที่ทาง อบต.จัดทำเพื่อเป็นทางหลักสำหรับนักปั่นจักรยานผ่านสวนป่าอนุรักษ์ และเห็นความแตกต่างของทางเข้าบ้านที่เป็นชอกชอยที่มีทั้งมีราวจับทั้งสองข้าง และไม่มีราวจับ หรือมีราวกันตกข้างเดียว ทางสัญจรไม่สามารถสวนกันได้เพราะเป็นถนนทางเดียว และเป็นพื้นที่รกร้าง และพื้นที่บอกขายเจ้าของที่ไม่ได้ทำสวนและย้ายออกไปแล้ว บางส่วนเห็นมีอาคารบ้านใหม่ โรงงานขนาดเล็ก และชุมชนแออัด ผ่านจุดไฮไลต์ชาวบ้านเรียกว่า “คลองผีหลอก” แต่พื้นที่ยังไม่ได้สนับสนุนในการทำทางที่ชาวดุจดุรุดโรม

แสดงการสำรวจคั้งบางกะเจ้าทางบันจี้กระยานและจุดชมวิว “คลองผีหลอก”(เมื่อวันที่ 24 มกราคม 2568)

เมื่อวันที่ 24 สิงหาคม 2568 ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่กิจกรรมกับผู้ร่วมกิจกรรม จำนวน 15 ท่าน ณ ลานดนตรีเวทีในสวน ตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง โดยการสมัครใจและมีการทำหนังสือยินยอม ให้การให้ข้อมูลเบื้องต้นในการทำกิจกรรมในหัวข้อ “การสร้างการรับรู้ใหม่จากสื่อเพื่อเกิดการรับรู้ กระบวนการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม” วัตถุประสงค์เพื่อทดลองเก็บข้อมูลจากนักท่องเที่ยว ในชุมชนเกี่ยวกับการสร้างการรับรู้ใหม่จากสื่อ Application และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและ กระตุ้นความทรงจำผ่านกิจกรรม มีการสัมภาษณ์กลุ่ม (focus group) และให้เสนอแนวความคิดการออกแบบสื่อหรือกิจกรรม พบว่าผู้ร่วมกิจกรรมมีปฏิสัมพันธ์ในกิจกรรม เล่าเรื่องต่างๆ จากประสบการณ์ วาดภาพแบบง่าย ๆ และแลกเปลี่ยนความรู้ได้ดี มีผู้ร่วมมาจากคนภายใน ตำบลบางน้ำผึ้ง บางยอ และคนภายนอกที่มาใช้บริการตลาดบางน้ำผึ้งตั้งแต่เริ่มเปิดตลาด

โดยแบ่งเป็น 3 หัวข้อ หัวข้อแรกคือ “ของกินในความทรงจำ” ผู้วิจัยให้เล่าของกิน พื้นบ้านจากวัยเด็ก พบว่า ของกินในวัยเด็กมักจะเป็นผลไม้ท้องถิ่น หัวข้อที่สอง “เล่าเรื่องชุมชน ผ่านแผนที่” ให้เล่าเกี่ยวกับบ้านเก่า วัด ตลาด จุดที่เคยมีประเพณี หรือธรรมชาติที่เปลี่ยนไป พบว่าผู้ร่วมกิจกรรมมีทั้งชาวไทย มอญ และจีน (ฮกเกี้ยน) เล่าว่าเมื่อถึงเทศกาลต่าง ๆ เช่น ปีใหม่ไทย ตรุษจีน สงกรานต์ ทุกคนได้ร่วมประเพณีและการแลกเปลี่ยนอาหารการกิน ทุกคนมีความสุขในการมีอาหารการกินที่สมบูรณ์ อาหารการกินมีวัตถุดิบจากสวนที่บ้านตนเอง ปรุงรับประทานเอง หรือนำมาขายในตลาดบางน้ำผึ้ง (เปิดตลาดบางน้ำผึ้งเริ่มปี 2547) หัวข้อที่สาม “ประเพณีอะไรที่เลือนหาย” พบว่าประเพณีการเล่นสะบ้าตามใต้ถุนบ้านเนื่องจาก บ้านแต่ละหลังเริ่มมีขอบเขตที่ชัดเจน ทำรั้วลักษณะต่าง ๆ ทำให้ไม่สามารถไปมาหาสู่กันได้ เหมือนก่อน การทำสวนส้ม สวนมะพร้าว สวนทุเรียน น้อยลง จนไม่มีแล้วเนื่องจากน้ำท่วม และผู้คนเปลี่ยนอาชีพ และการทำประตูกั้นน้ำป้องกันน้ำท่วม ทำให้สภาพของดินไม่อุดมสมบูรณ์ ไม่ได้เกิดการทับถมตกตะกอนของดินเหมือนสมัยก่อน และให้ผู้ร่วมกิจกรรมเสนอแนวความคิดการออกแบบสื่อหรือกิจกรรม วัฒนธรรมอะไรที่ควรถ่ายทอดการสร้างการรับรู้ใหม่จากสื่อ Application พบว่า ส่วนใหญ่อยากให้มีการประชาสัมพันธ์ตลาดบางน้ำผึ้ง เพื่อให้คนมาจับจ่ายใช้สอย สร้างรายได้ให้ชุมชนเนื่องจากสถานการณ์ การแพร่ระบาดของโควิด-19 ก็ทำให้ การท่องเที่ยวซบเซาลงเป็นอย่างมาก และมีแหล่งท่องเที่ยวที่มีลักษณะใกล้เคียงเกิดขึ้นในพื้นที่ ใหม่ ๆ เพิ่มมากขึ้น

ภาพ 7

การทำกิจกรรมในหัวข้อ “การสร้างการรับรู้ใหม่จากสื่อเพื่อเกิดการรับรู้กระบวนการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม”

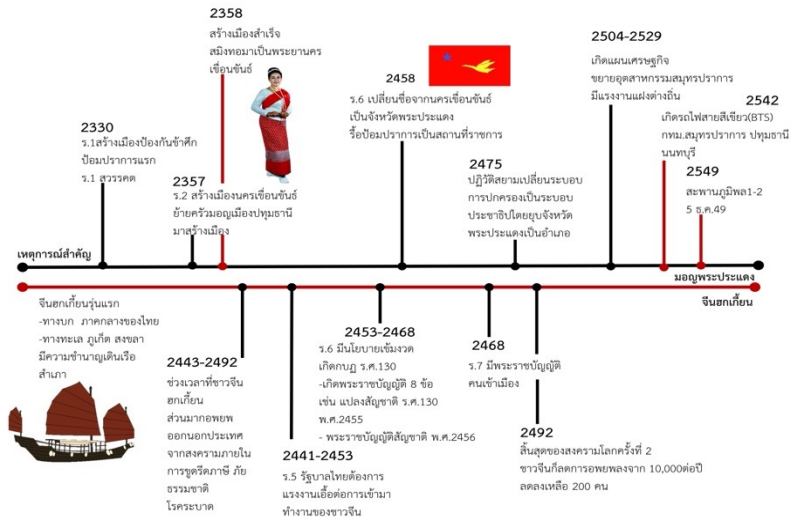
บทสรุปและอภิปรายผล

บทความนี้นำเสนอในเรื่องการเปลี่ยนแปลงบริบททางสังคมต่อการท่องเที่ยวเชิงพหุวัฒนธรรมซึ่งบางกะเจ้ามีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมาของพื้นที่ซึ่งบางกะเจ้าเกี่ยวกับพหุวัฒนธรรม สามารถสรุปตามภาพที่ 8

เพื่อให้เกิดความเข้าใจลำดับการย้ายถิ่นฐานมาของชาวมอญและชาวจีนฮกเกี้ยน ชาวมอญเริ่มอพยพเข้ามาในพื้นที่เมืองพระประแดงปีพ.ศ.2357 โดยสมัยรัชกาลที่ 2 ทรงย้ายครัวมอญจากจังหวัดปทุมธานี เพื่อมาช่วยสร้างนครเขื่อนขันธ์ซึ่งเป็นเมืองป้อมปราการจากข้าศึกทางทะเล ส่วนชาวจีนฮกเกี้ยนเดินทางอพยพมาสองวิธี คือทางบกและทางเรือ ปีพ.ศ.2443-2492 โดยชาวมอญเข้ามาในพื้นที่ก่อนชาวจีนฮกเกี้ยนมากกว่าร้อยปี ชาวมอญมีวิถีความเชื่อความศรัทธาในพระพุทธศาสนาจึงมีการสร้างวัดมอญโดยมีสัญลักษณ์หงส์ที่ประดับกันตามวัดมอญและมีสถาปัตยกรรมเจดีย์มอญ ลักษณะของการวางแบบแผนผังของบ้านเรือน ซึ่งเป็นบ้านทรงไทยแต่ภายในมีการนับถือตันตระกุลที่เป็นบรรพบุรุษเช่นเดียวกับชาวจีนฮกเกี้ยนที่มีประเพณีไหว้บรรพบุรุษ มีบทบาทในสร้างเมืองและชาวจีนมีความขยันขันแข็งในพื้นที่มีการทำสวนผลไม้ นานาพันธุ์ การทำสวนลักษณะสวนยกร่อง และจากการลงพื้นที่สำรวจ สัมภาษณ์ตัวแทนชุมชนที่มีเชื้อสายไทยมอญ จีนฮกเกี้ยน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ในช่วงเทศกาลสารทต่าง ๆ แต่ละครัวเรือนมีการนำอาหารมาแลกเปลี่ยน ส่งต่อให้กันแสดงถึงการมีปฏิสัมพันธ์ในพื้นที่ เรียนรู้ในการประกอบอาชีพของแต่ละเชื้อชาติ เกื้อกูลอาศัยซึ่งกันและกัน

ภาพ 8

การเปรียบเทียบTimelineในการอพยพของชาวมอญพระประแดงและชาวจีนฮกเกี้ยน

ต่อมาทำการศึกษาการเปลี่ยนแปลงบริบททางสังคมในพื้นที่คุ้งบางกะเจ้าเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพหุวัฒนธรรม โดยศึกษาทบทวนทฤษฎีและวรรณกรรม พหุวัฒนธรรม คือ ความหลากหลายทางวัฒนธรรม ค่านิยม ระบบสังคม ศาสนา วิถีชีวิต เน้นความเข้าใจ เคารพ และอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ส่วนความหมายของการท่องเที่ยวพหุวัฒนธรรม คือ การท่องเที่ยวหลากหลายวัฒนธรรมในหนึ่งพื้นที่ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ซึ่งในคุ้งบางกะเจ้ามีการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ จากการทำการเกษตรผลไม้ แบบยกร่องสวน เป็นพื้นที่สามน้ำ น้ำเค็ม น้ำจืด น้ำกร่อย เนื่องจากดินดี น้ำดี แต่เมื่อมีการขยายเป็นเมืองอุตสาหกรรมจากกรุงเทพมหานคร ทำให้คนในพื้นที่เลือกเข้าเมืองทำงานในบริษัทและโรงงานอุตสาหกรรมมากขึ้น ขายที่ดินให้คนใหม่เข้ามาอยู่อาศัยและเข้ามาทำธุรกิจทางด้านการบริการการท่องเที่ยว พื้นที่ติดริมน้ำส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ที่โดยขายให้กับนักธุรกิจ จากงานวิจัยโดยรวมพบประเด็นในเรื่องประเพณีและวัฒนธรรมที่เปลี่ยนไปเป็นอย่างมาก แท้จริงแล้วประเพณีนี้ของพื้นที่มอญไม่ได้เกิดขึ้นตามวิถีชีวิตจริง เช่น การละเล่นสบ้าบ่อน การกวนกะลาแม หากแต่เพียงจัดเป็นการแสดงโชว์ในเทศกาลที่วัดหรือโรงเรียน ประเพณีแอบแฝงผลประโยชน์ทางการเมืองและงบประมาณของรัฐเพื่อจัดโครงการต่าง ๆ ในการรองรับนักท่องเที่ยว และประเพณีที่เกิด

ขึ้นในวิถีจริง เช่น การตัดกบตรน้ำผึ้ง การนับถือผีบรรพบุรุษ ความเชื่อในการหำมนำตุ๊กตาเข้าบ้านทำให้เด็กป่วย งานวิจัยโดยรวมพบประเด็นดังนี้

1. ในเรื่องประเพณีและวัฒนธรรมที่เปลี่ยนไปเป็นอย่างมาก แท้จริงแล้วประเพณีนี้ของพื้นที่มอญไม่ได้เกิดขึ้นตามวิถีชีวิตจริง หากแต่เพียงจัดเป็นการแสดงโชว์ในเทศกาล ภายในวัดหรือโรงเรียน เพื่อให้เกิดการเทศกาลท่องเที่ยวในช่วงสงกรานต์

2. ประเพณีแอบแฝงผลประโยชน์ทางการเมือง และงบประมาณของรัฐเพื่อจัดโครงการในการรองรับนักท่องเที่ยว

3. คนในพื้นที่ย้ายออก คนนอกพื้นที่ย้ายเข้ามาทำธุรกิจ ซึ่งเป็นธุรกิจเชิงท่องเที่ยว รายได้จากการท่องเที่ยวจึงไม่ได้ลงชุมชนอย่างแท้จริง พบปรากฏการณ์ความลักลั่นระหว่างนโยบายของรัฐกับวิถีชีวิตจริงได้อย่างชัดเจน

ข้อเสนอแนะ

ผลกระทบต่อการท่องเที่ยวเชิงพหุวัฒนธรรม พบว่าคั้งบางกะเจ้ามีจุดเด่น โอกาสและศักยภาพ (พื้นที่สีเขียวความหลากหลายทางวัฒนธรรม การท่องเที่ยวใกล้กรุงเทพมหานคร) แต่เกิดความเสี่ยงและข้อจำกัด (ความเปราะบางของวัฒนธรรมท้องถิ่น ภาวะพาณิชย์นำการอนุรักษ์) และเห็น “ภาวะอ่อนแอ” ของการท่องเที่ยวในคั้งบางกะเจ้าที่พยายามชูจุดขายเรื่องพหุวัฒนธรรม (ไทย-มอญ-จีน) แต่ในความเป็นจริงวัฒนธรรมเหล่านั้นกลับถูกทำให้กลายเป็น “สินค้า” ดังนั้นจะอย่างไรในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพหุวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน จึงได้มีข้อเสนอโมเดลของการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การสร้างพื้นที่เรียนรู้และการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนหลายกลุ่ม การจัดการเชิงนโยบายและเครือข่ายภาคี การรวมศูนย์ให้เป็นพื้นที่พิเศษคล้ายกับพื้นที่ของพัทยา รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวที่จัดการโดยชุมชน (CBT) ลดการพึ่งพางบประมาณส่วนกลางและเน้นการรื้อฟื้นวิถีชีวิตจริง (commodification) และประเพณีประดิษฐ์ (invented tradition) เพื่อตอบโจทย์งบประมาณรัฐและการท่องเที่ยวมากกว่าจะเป็นวิถีชีวิตที่แท้จริง

เอกสารอ้างอิง

- กษิต์เดช เนื่องจ้านรงค์, กิตติกร นพอุดมพันธ์, และ รวิวรรณ วรรณวิไชย. (2566). สืบค้นบ้านกับการถวิลหาอดีต : พิธีเจ้าพ่อ-เจ้าแม่ของชาวมอญพระประแดง. *วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 6(5), 2767–2782.
- การจิตโตเลียมแห่งประเทศไทย. (2569ก). *แสดงกลุ่มชาติพันธุ์ ด้านชาวกลุ่มชาวมอญและด้านชาวจีนที่มอญอาศัยในพระประแดง* [ภาพถ่าย]. สวนศรีนครเขื่อนขันธ์บางกเจ้า. <https://www.suansri-bangkachao.com/>
- การจิตโตเลียมแห่งประเทศไทย. (2569ข). *ภาพวาดเมืองนครเขื่อนขันธ์ในภาพมีสถาปัตยกรรมไทย (วัดไทย) จีน (เก้งจีน) และมอญ (เจดีย์มอญ)* [ภาพถ่าย]. สวนศรีนครเขื่อนขันธ์บางกเจ้า. <https://www.suansri-bangkachao.com/>
- เกศสิรินทร์ แพทอง. (2546). *การปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์และวิถีการดำรงรักษาอัตลักษณ์สำคัญของชาวมอญ อำเภพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ* [วิทยานิพนธ์ปริญญาพัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์]. สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ. <https://doi.org/10.14457/NIDA.the.2003.293>
- นครเขื่อนขันธ์ ปากลัด-พระประแดง. (2025). *แผนที่คั้งบางกเจ้าที่ปรากฏว่าเป็นสวนผลไม้ดั้งเดิม*. [Image attached] [Status update]. Facebook. <https://www.facebook.com/photo/?fbid=1131574482341205&set=a.464562022375791>
- ผจงวาด พูลแก้ว, มาลี สีนุประมา, ปราณ ศรีเรืองฤทธิ์, และ ลัดดาวัลย์ วงษ์ษา. (2555). การเล่นสบ้าของชุมชนมอญ อำเภพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร*, 9(44), 223–230. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/SNGSJ/article/view/10456>
- พรอพิษฐ์ คัจฉวนะ. (28 ตุลาคม 2563). *เปิดปฏิบัติการ #SAVEคั้งบางกเจ้า ปอดของกรุงเทพฯ ด้วยนวัตกรรม และแนวคิดจากคณะทำงานด้านการจัดการขยะ โครงการ OUR Khung BangKachao*. [ภาพถ่าย]. SALIKA. <https://www.salika.co/2020/10/28/waste-management-gc-gpsc-in-bangkajao/>
- ภูรินทร์ ขำมิน. (2562). *แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยววัฒนธรรม ถนนคนเดินแม่จัน อำเภแม่จัน จังหวัดเชียงราย* [วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยพะเยา]. คลังทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ของมหาวิทยาลัยพะเยา. <https://updc.up.ac.th/items/4acd112f-75ab-45ca-9d34-4becca66250d>
- เมธิตา อาคมธน. (2561). *อัตลักษณ์ของชาวมอญ หมู่บ้านมอญทรงคนอง อำเภพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ* [สารนิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต, ภาควิชามานุษยวิทยา, คณะโบราณคดี, มหาวิทยาลัยศิลปากร]. คลังทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ของ

- มหาวิทยาลัยศิลปากร. <https://sure.su.ac.th/xmlui/handle/123456789/15245>
 ราณี อมรินทร์รัตน์. (2561). การศึกษาเปรียบเทียบความต้องการของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวชุมชน: กรณีศึกษา ชุมชน 6 แห่ง ในเขตกรุงเทพมหานคร. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ วไลยอลงกรณ์*, 13(2), 86–94.
- สรเกียรติ กุลเจริญ. (2558). การเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมท้องถิ่น: ศึกษากรณีงานประเพณีสงกรานต์พระประแดง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ [ดุชนิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา]. คลังทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ของมหาวิทยาลัยบูรพา. <https://buuir.buu.ac.th/xmlui/handle/1234567890/10327>
- หนึ่งนุช หอมหวล. (2561). การพัฒนาศักยภาพพื้นที่ร่องสวนผลไม้เพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์: กรณีศึกษาพื้นที่ร่องสวนผลไม้ตำบลบางกะเจ้า อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ. *วารสารการวิจัยและการศึกษาด้านสถาปัตยกรรมและการผังเมือง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 5(2), 97–112. <https://doi.org/10.56261/jars.v5i2.169165>
- องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษ เพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. (2565). *คู่มือท่องเที่ยวคุ้มบางกะเจ้า 6 เส้นทาง 2 เทศกาล*. อพท. <https://www.dasta.or.th/th/microsite/dastaarea9>
- อัสสินาร์ อุซึง และ อธิป จันทรสุรีย์. (2566). การจัดการการท่องเที่ยวเชิงพหุวัฒนธรรมโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนท่องเที่ยวพหุวัฒนธรรม จังหวัดปัตตานี. *วารสารมหาวิทยาลัยวังษวลิตกุล มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 1(2), 100–120. https://so10.tci-thaijo.org/index.php/JVU_HS/article/view/659
- อัฐภิญญา ศรีทัพ. (2559). แนวทางการอนุรักษ์และสืบสานประเพณีแห่งสัจตชะบของชาติพันธุ์มอญ ตำบลทรงคนอง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ. *วารสารศิลปกรรมศาสตร์วิชาการ วิจัย และงานสร้างสรรค์*, 3(1), 1-13.
- อุตร หลีกทอง. (2558). แนวทางการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนพหุวัฒนธรรม. *วารสารสารสนเทศ*, 14(2), 37-45.

Lan, C. (2012). *Settlement and cultural adaptation: A case study of Thai-Hokkien Chinese in Bang Nam Phueng community, Phra Pradaeng District, Samut Prakan Province* [Unpublished doctoral dissertation]. Huachiew Chalernprakit University.

